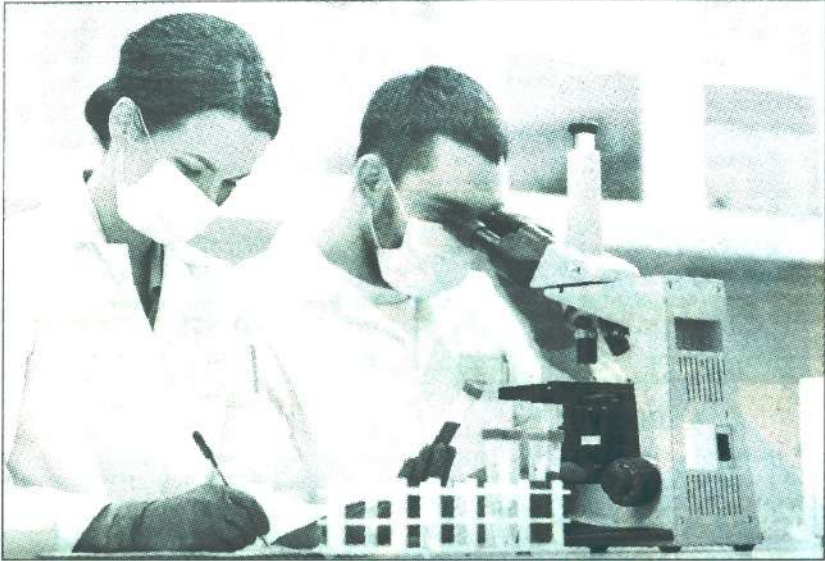

Вірусологи й епідеміологи на передовій в боротьбі з коронавірусною інфекцією

ВІРУСИ не раз спричиняли епідемії, пандемії, пам'ять про які немов могильне каміння, розсіяне по історії людства. Завдяки мутації вони є абсолютними чемпіонами в еволюції. Віруси мутують із надзвичайною швидкістю (у тисячі разів швидше за бактерії). А бактерії мутують у тисячі разів швидше за нас. Завдяки мутації і віруси, і бактерії стають стійкими до медикаментів. Тож у нинішніх умовах особлива увага всього людства прикута до пандемії коронавірусної інфекції, яка завдала величезної шкоди людству. Відтак виникла необхідність терміново розв'язувати проблеми, які з цим пов'язані. На жаль, такі проблеми були і залишаються в профілактичній галузі охорони здоров'я, зокрема у вірусології, епідеміології, гігієні та санітарії. Тепер про конкрети-

шувати систему охорони здоров'я, зокрема і вірусологічну лабораторну базу для досліджень, аби забезпечити системний підхід до цього загрозового виклику для суспільства. Між іншим, Новосанжарський лабораторний підрозділ із 1 січня нинішнього року також припинив свою діяльність, так і не отримавши від МОЗ відповіді на запит колективу з цього приводу. Отже, попередники нічого не зробили на користь біобезпеки нації, зайнявши продажну антидержавну позицію.

Друге. Перепону на місцях стали свої нюанси, про які неможливо не донести до наших читачів. Річ у тому, що через диверсійну руйнацію профілактичної галузі охорони здоров'я державу санепідслужбу як основу цієї галузі розпорозили. Одну з них передали ГУ «Держпродспоживслужби

у. Хто стояв на заваді розвитку вірусологічної й інших лабораторій ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України»? На це запитання є дві відповіді.

Перша і головна — так звані «реформатори» МОЗ України 2014—2019 років, серед яких іноземці і навіть не лікарі ставили за мету повністю зруйнувати державну санітарно-епідеміологічну службу, зокрема під виглядом оптимізації обласного лабораторного центру МОЗ безпідставно скорочувало фінансування видатків на покриття заробітної плати. Як наслідок, відбулося вимушене звільнення фахових епідеміологів, гігієністів та інших фахівців. Настала чергова хвиля кадрового колапсу, безробіття та деморалізація фахівців, а також втрата матеріально-технічної бази, зокрема лабораторної, яка створювалася майже століття. Тож оптимізм зник. До того ж не виділяли коштів для розвитку лабораторної бази, її модернізації. Лікарів, середніх медичних та інших працівників, які навчалися в медичних закладах та присвячували себе справі збереження здоров'я населення, зробили безробітними. Лише завдяки такій державній політиці з 1 січня цього року, тобто перед початком пандемії коронавірусної інфекції в нашій області в 15-ти із 25 районів були ліквідовані структурні підрозділи обласного лабораторного центру, закриті всі лабораторії, а майже 100 працівників втратили роботу.

Коли особливо небезпечна інфекція COVID-19 заповонила весь світ, через що було оголошено пандемію, державні керманічі згадали і про лабораторні центри. А хто ж проводитиме лабораторну діагностику коронавірусної інфекції? Чи готові вірусологічні лабораторії до цього? Як виявилось, ні. Бо в державі лабораторії були абсолютно невідготовлені до нападу агресора — COVID-19. Крім того, очільниця МОЗ України під час сумнозвісних подій у Нових Санжарах, які були пов'язані з обсервацією людей із Уханя, відсиджувалася там замість того, щоб поліп-

шувати систему охорони здоров'я, зокрема і вірусологічну лабораторну базу для досліджень, аби забезпечити системний підхід до цього загрозового виклику для суспільства. Між іншим, Новосанжарський лабораторний підрозділ із 1 січня нинішнього року також припинив свою діяльність, так і не отримавши від МОЗ відповіді на запит колективу з цього приводу. Отже, попередники нічого не зробили на користь біобезпеки нації, зайнявши продажну антидержавну позицію.

Друге. Перепону на місцях стали свої нюанси, про які неможливо не донести до наших читачів. Річ у тому, що через диверсійну руйнацію профілактичної галузі охорони здоров'я державу санепідслужбу як основу цієї галузі розпорозили. Одну з них передали ГУ «Держпродспоживслужби в Полтавській області», адже не забрало відразу цього підрозділу під своє управління і надсилало відповіді на запити нашого колективу, мовляв, ми перешкоджаємо їхній роботі. Абсолютна брехня. Хто ще кому перешкоджає! На одній із телеконференцій ВООЗ, яка відбулася у вересні 2017 року, порушили низку питань щодо біобезпеки, а також наголосили на необхідності розвитку лабораторних центрів, їхній атестації та розширенні вірусологічної лабораторії. Такі тактика і стратегія були закладені в планах обласного лабораторного центру... Однак 12 вересня того ж року два працівники ГУ «Держпродспоживслужби в Полтавській області» за участю заступника Сергія Макєєва Андрія Кобеляцького намагалися незаконно причепити вивіску з назвою своєї установи на вході до головного корпусу обласного лабораторного центру, а також підключили електричний подовжувач для використання електроенергії, порушуючи при цьому правила безпеки й умов праці наших співробітників. Ми їх попередили, що викличемо поліцію, — і вони зникли. Того ж дня трудовий колек-

тив на загальних зборах прийняв рішення про виселення працівників ГУ «Держпродспоживслужби в Полтавській області», переселення наших, повідомивши про це облдержадміністрацію.

Від ГУ «Держпродспоживслужби в Полтавській області» ми отримали відписки, автори яких здивували нас своєю некомпетентністю, мовляв, ми перешкоджаємо роботі державних службовців. Однак вони як державні службовці чомусь забули, що їхні дії призвели до порушень норм бюджетного та антикорупційного законодавства України, а також забули про тиск на наш трудовий колектив, який здійснювали як працівники ГУ «Держпродспоживслужби в Полтавській області», так і сам Сергій Макєєв.

Як стверджував Веніамін Каверін: «Боротися й шукати, знайти і не скорятися». Поборовши невгладство та подолавши загрозу від команди Сергія Макєєва, ми розпочали оперативне розширення вірусологічної лабораторії та переснащення обладнанням для проведення ПЛР-досліджень. Нам вдалося встигнути зробити це до початку пандемії коронавірусної інфекції.

Тепер детальніше про розвиток вірусологічної лабораторії на Полтавщині. Згідно з ретроспективними даними, перші вірусологічні дослідження в області почали проводити у 1958 році на базі бактеріологічної лабораторії обласної санепідстанції. Коли у 1959-му завершили будівництво лабораторного корпусу обласної санепідстан-

ції, того ж року окремо запрацювала і вірусологічна лабораторія. Першими лікарями-вірусологами стали Микола Дубов, Світлана Косовцева, Людмила Калашник, Надія Забора, Алла Солодовник. Відтак з 2002 року і понині вірусологічну лабораторію очолює лікар-вірусолог вищої категорії Ірина Байбарза, яка здійснила вагомий внесок в її розвиток. Вірусологічна лабораторія пододала складний шлях запровадження сучасних науково-практичних досліджень, починаючи від грипу, поліомієліту, кору, рикетсіозу, ротавірусних, аденовірусних та ентеровірусних інфекцій, гепатиту А, а 2008 року були започатковані сучасні лабораторні дослідження методом полімеразно-ланцюгової реакції (ПЛР). Під час епідемії «свинячого» грипу (2009 р.), коли у світі стався величезний переполох, перші наші чотири лабораторні дослідження були підтвержені світовим лабораторним центром у Лондоні, що засвідчило про високий рівень наших досягнень.

Лабораторні дослідження завжди розвивали, запроваджуючи сучасні підходи та публікуючи регулярно матеріали у фахових журналах України. Та внаслідок ліквідації державної санепідслужби лабораторні центри фактично виявилися беззатченками. З боку МОЗ України ні зусиль, ні турботи про сучасну модернізацію лабораторій, зокрема і вірусологічної взагалі не було. Не було й спроб оснастити їх новітнім обладнанням та відповідними технологіями. За час, що минув із моменту ліквідації санепідстанції, кількість штатних одиниць скоротилася більше, ніж утричі. Відтак, коли у світі була оголошена пандемія COVID-19, обласному лабораторному центру та вірусологічній лабораторії довелося працювати в турборежимі, що стало неабиякою проблемою, адже виникли форс-мажорні обставини. Коли коронавірусна інфекція постукала у двері, керманічі держави та в МОЗ нарешті зрозуміли, наскільки потрібна вірусологічна лабораторія. До обласного лабораторного центру доставляють біоматеріали з усіх регіонів області, і на підставі, власне, наших досліджень

підтверджується або спростовується підозра на захворювання на коронавірусну інфекцію. Зараз вірусологічна лабораторія необхідна, як повітря, бо саме вона проводить ПЛР-дослідження на наявність коронавірусної інфекції. Від її потужності залежить оперативність карантинних дій. Лабораторний центр захлинявся від завантаженості, перейшовши на цілодобовий режим. За період карантину в області вже провели понад 12 тисяч досліджень і підтвердили 334 випадки захворювання на COVID-19.

Шаленого навантаження зазнали працівники вірусологічної лабораторії, яку очолює Ірина Байбарза, — лікар-вірусолог Анна Верхолазова, середніх медичних працівників Валентина Блавацька, Юлія Латиш, Тетяна Дерябіна, Юлія Небрат, молодший медперсонал Ніна Антоноук та Любов Мунтян. У зв'язку з нестачею кадрового потенціалу та у розпал пандемії COVID-19 проявили патріотизм і долучилися до роботи у вірусологічній лабораторії лікар КП «Полтавський обласний клінічний шкірно-венерологічний диспансер Полтавської обласної ради» Людмила Руденко, біолог централізованої клініко-діагностичної лабораторії КП «Обласний центр профілактики та боротьби з ВІЛ/СНІД Полтавської обласної ради» Тетяна Овсянко та працівники обласного лабораторного центру Віталія Погоріла, Ірина Москаленко, Дмитро Дзюбенко, Антоніна Шерстюк, Тетяна Матвійченко.

Працівники лабораторії щоденно працюють у зоні ризику, адже

вони проводять дослідження на наявність цього особливо небезпечного вірусу. Кадрів критично не вистачає, тому обласний лабораторний центр звернувся до МОЗ України з проханням збільшити штатну чисельність нашої установи на 12 штатних одиниць, зокрема лікарів-вірусологів, епідеміологів та інших. Шлях до запровадження системи ПЛР-досліджень на початку був занадто виснажливим і важким. Без спонсорів та допомоги з боку держави ми б не впоралися.

Після лабораторного підтвердження діагнозу COVID-19 починають здійснення необхідних протиепідемічних заходів. Цю роботу в області очолює завідувач відділу організації епідеміологічних досліджень обласного лабораторного центру Андрій Байбарза, а допомагають йому в цьому лікарі-епідеміологи Тетяна Вдовіченко, Віра Всяченкова, Світлана Ливовар, Владислав Тертишник, Лариса Коровіна, Лариса Кавалер, Антоніна Герасименко й інші лікарі та їхні помічники. Занадто велике навантаження також припало на відділення дезінфектології обласного лабораторного центру, яке очолює Петро Маційчук, котрий разом із помічником лікаря-епідеміолога Тамілою Кіційовою постійно організовує і здійснює заходи з дезінфекції в осередках захворювання на коронавірусну інфекцію в області.

Пандемія COVID-19 показала, що розв'язання проблеми епідеміології, гігієни і санітарії набуває особливого значення в планетарному масштабі, адже може застерегти нас від розповсюдження тих чи інших інфекцій, зокрема і коронавірусної. У нашій країні за наявних умов увага має бути прикута до проблеми епідеміології, гігієни та санітарії, які є взаємопов'язаними. Медицина в широкому розумінні має трансформуватися в гігієну та епідеміологію. Тому негайне відновлення державної санітарної служби, інфекційного контролю як системи профілактичної галузі охорони здоров'я — це єдиний шлях до обмеження кількості випадків тяжких захворювань. Однак із цим чомусь поки що зволікають, даючи

порожні обіцянки.

Дуже важливо не ігнорувати міжнародних медико-санітарних правил і запровадити нові правила і санітарної охорони території України, відновити відповідну нормативну базу МОЗ України, оскільки під час останніх недолугих реформ нічого путнього так і не зробили. Але де взяти лікарів-епідеміологів, вірусологів, бактеріологів, дезінфекціоністів, санітарних лікарів та середніх медичних працівників? На це знадобиться 8—10 років, бо у вишах їх не готують уже 6 років. Напередодні нового навчального року сподіваємося, що новий міністр охорони здоров'я, який за фахом лікар, прагнучим виправити помилки попередніх реформаторів і відновити у вишах навчання лікарів-епідеміологів, гігієністів, вірусологів, бактеріологів, паразитологів та інших, а також відповідну кадрову підготовку в медичних коледжах. Хочеться побажати йому позбутися тих кадрів, які належать до системи «грантоїдів», адже саме вони зруйнували профілактичну галузь системи охорони здоров'я та чинять перепони на шляху до забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення України.

Валентин ШАПОВАЛ,
лікар-епідеміолог
ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України»,
заслужений лікар України,
кандидат медичних наук, доцент